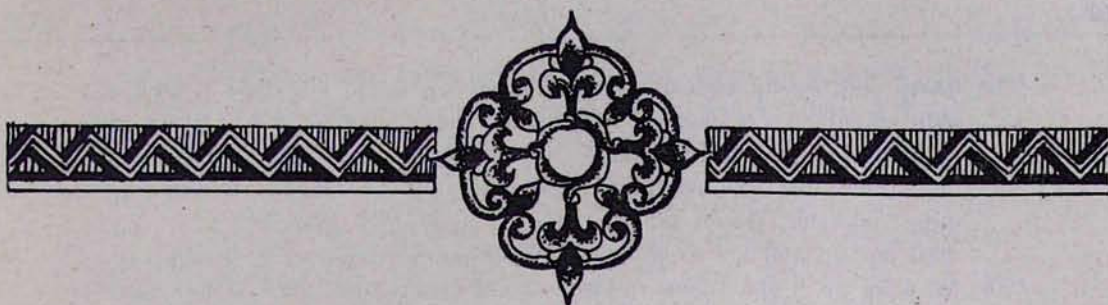

ՆՇԽԱՐՆԵՐ ՈՐՈԳԻՆԵՍԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՑ Ա

^{121բ} Խօսք Որոգիմիկ գիրք հինգերորդ ասացո՞ւած վասն վիշապին, որ
ի Յոր պատմի, ի Դաւիթ և յայլս:

^{122ա} Աղաչեմ սիրելիք աշ միտ դիր. ամենայն գոյացեալք ըստ իւրա-
քանչ/իւր սերի անձնականք են: Է որ անօսր բնութեամբ, և է որ թան-
ձըր և անօսր ի միասին բաղկացեալ: Անօսրուն՝ գեղեցկութիւն գոյա-
ցութեան յերկուց անօսրագումաց, թանձրոյն՝ ի չորից տարերց, և
խզեալք բնութիւնք անմատոյցք, անջրպէտք, թանձրագոյնքս ի մեծ
մարմնի՝ երկրի, առ զգոյացութիւն, քանզի ծանունք են և վայրաբերք:

^{122բ} Իսկ անօսրունք թեթևացեալք ի վեր տառեցեալք ընդ երկնաւ անվթար
կայան/ացեալ անփոփոխելի և անալալելիք, զի որպէս իցեմն և
կայցեն: Իսկ երկրաինքն ստեղծանելիք և ապականացուք աստ լինի
ի նոյն մարմին անգեալ զանկանին: Եւ ահա երկոքին կողմանքն առին
զգոյացութիւն հատատութեամբ: Իսկ անուանք իւրաքանչիւր կոչեցան
վերնոց և ներքնոց պիտակաբար դրիւ և ոչ բնութեամբ առ ի նշանակ

^{123ա} ճանաչման զազգսն ի միմեանց ընդրելոյ և անուն նո/րուն ունի զտե-
ղի և ասի որոյ են և յայլումն ոչ իմանի: Եւ է որ ալլասերի առ ի պետս
ժամանաց: Եւ սալ ի վերայ բազմաց և զտեղի ոչ ունի որպէս մարդ
արդար, մարդ մեղաւոր: Դէպ է, որ արդարն է, նոյն լինի մեղաւոր:
Եւ դէպ է, զի նոյն մեղաւոր լինի արդար: Եւ անուն ոչ կալաւ զտեղի:
Իսկ մարդն անուն ոչ ալլափոխի՝ մարդ արդար, մարդ մեղաւոր: Նաև
տարերքս ունի գլեղափոխմունս զանուանց, ալլ ոչ զբնութեանց: Արե-

Հրատարակությունը՝ Եզնիկ վարդապետ Պետրոսյանի և Հայկազուն արքեպիսկոպոստի Նաչար-
յանի:

Հրատարակվում է մեզ հասած միակ օրինակից՝ Երևանի ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ան-
վան Մատենադարանի № 6036 ձեռագրից (էջ 121բ—188բ):

Հիմնականում տեքստը պահպանված է նույնությամբ:

Ուղղված է «է»—«ե»-ի, բառավերջի «յ»-ի և «աւ»-ի ուղղագրությունը:

ԾՆԹ. Ձեռագրում «աւ»-ի փոխարեն գրված է «օ»: Այսպես՝ մեղոտր, փխնկ. մեղա-
ւոր:

- 123բ գակն ասի ուստի արև ծագէ, // և մարդ արեգակն անուանի և արև ոչ կարէ ծագել: Եւ արեգակն՝ ոչ վասն անուանն ծագէ զարև, այլ զի իր գոյացութիւն այն է: Եւ զանունն պիտակաբար ունի, այլ ոչ իսկապէս: Եւ այլ ևս եթէ իմաստաբար հայեցիս ընդ արարածս յաճախագոյն զդոյն տեսցես: Ծառոյ անուն դիր է, իսկ փայտն բնութիւն է: Եւ յորժամ առ պէտսն կտրեսցես, երկոքեան անուն բարձան ի նմանէ, մա-
- 124ա նաւանդ առ ի շինուածս: // Եթէ ուղորդ կանգնեցաւ սիւն, և եթէ հանգ ինչ ձգեաց հեծան, այլ բնութիւն տարերն ոչ փոխեցաւ: Զկենդանի զուծգին մարմին տոկորեցաք ասել՝ վիթխարի, և այլք՝ անճոռնի, իսկ կէսք՝ անհեթեթ: Այլ նա, որ էն, ոչ այլափոխի, մանաւանդ զգազանս ազգի անուամբ յորջորջեմք: Եւ զազգս թիւնաբեր օձիցս յաճախագոյն խարամանիս ասեմք, իսկ զմեծն և զգազանագոյնն քան զընգերս վի-
- 124բ շապ անուանեմք: // Եւ նա ոչ օձ է և ոչ վիշապ, այլ սողուն թիւնաբեր: Վիշապն անուն փոխի ի նմանէ, և թոյքն ոչ այլափոխի: Եւ վասն դժուարանցից լերանց զորս վիշապ անուանեմք և խարամանիս ասեմք: Եւ բազում կենդանեաց ի մեծամեծաց՝ վիշապ, ի ցամաքայնոց ասեմք՝ փղի, օձի, և մարդոյ չարին բռնատրի դնելով անուանքս ոչ զբնութիւնն շրջեն: Վիշապ ասեմք և աներևոյթ չար զօրութեանն, որ խնդրելով //
- 125ա զօրութիւն ի Տեառնէ, եհար զարդարն ի չարաշար հարուածս ոչ միով մասամբ, այլ ամենայն մասամբք, արտաքնովք և ներքնօք, որովք և անձամբք և յամենայնի յաղթող երևեալ: Իսկ հակառակորդն յամենայնի տկարացեալ և ի վայր անգեալ: Եւ արդարն դեռևս կայր ի պատերազմի իբրև քաջ հսկազէն զգեցեալ ի նոյն կոխ ճակատեալ և բարեկամքն պատերազմէին, այլ ոչ նովին զինուոր պէս և առաջին որ պարտեցաւ, թէպէտ// և զխոնարհութեան կողմ ունէին և զանձինս ընդ մեղաց պարտիւք արկանէին ինքեանք յառողջութեան, իբրև բարեգործք երևէին և զհարուածսն Յոբայ մեղաց և չարագործութեան դնէին, այլ ոչ տարապարտ կոռեցելոյն, և յիրա ի պարտեցելոյ: Իսկ Յոբ յեցեալ կայր յարդարութիւն և ոչ մերժէր յինքենէ զարդարութիւն և զանմեղութիւն ճշմարիտ խօսելով յաջողակ բանիւք պարտէր զբար//եկամսն: Իսկ Աստուած որ ետ զնա ի նահատակութիւն յայտնի և ծածուկ պատերազմ երևցոյց զհիւր զօրութիւնն՝ կշտամբելով զ[Յ]ոբ, միանգամայն և ուսուցանելով. առաջին՝ զհիւր զօրութիւնն, որ աղբիւր ամենայն բարեաց, երկրորդ՝ զսկիզբն արարչութեան զմիտս արդարոյն վարժէ յերկնէ և յերկրէ և որ ի սոսա բերմունքս են, և ըստ մասանց բազմութեան ցուցանէ զարարող զհիւր զօրութիւնն: Զի ոչ մի//այն արարիչ է, այլ ամբաւ մեծութիւն, որ ձգեաց, յարկեաց զերկինս առանց մեքենայից և հաստատեաց կացոյց զծանր մարմին երկրիս առանց սեանց, յօրինեաց, կազմեաց զդիրս լուսաւորացտ, առանց ալյալելոյ զատոյց, որոջեաց իւրաքանչիւր գազանաց կայանս, սփռեաց, տարածեաց ընդ կակղութիւն օդոյս զազգս թռչնոց, հոգացեալ գթացաւ զամբարտաւան ամբարիշտս //
- 126ա թօթափեալ յերեսաց երկրէ: Զի հասարակութեամբ մարդիկ կեցցեն յերկրի և ամենեքեան ըստ իւրաքանչիւր սերի կացցեն մարդոյն ի հնազանդութիւն, և մարդ բնական իմաստութեամբ հանճարեղ մտօք վայելիցէ յարարածս: Եւ իբրև կատարեաց՝ յանգեաց: Զցամաքսիւնս և զօդսիւնս ոչ եթող դատարկ և ոչ զլայնատարած դիրս
- 127բ ծովու, ասելով. «Այդ քո առաջի: Ուրեմն է զի վիշապ իբրև// զարջառ

- խոտ ճարակին»¹: Իբրև յայտնի են իրքս, թէ հեռի են կաեսնք կիտին, ի բուն ի ծագս ի սպառուածս ծովու, որում ովկիանոսն ասեն: Եւ է գազանս այս ջրահն և ունի երկկերպարանեա բնութիւն: Բայց վասն մեծութեան՝ մեզ հաւատարիմ ճշմարիտ պատմութիւնն է: Այլև մարդիկ, որ են յարուեստ նաւայվարութեան ոչ առասպելական բանիք պատմեն մեզ, այլ զաչաց տեսեալ առաջի բազում վկայից յանհնար//ին մեծութենէ մարմնոյն, ասեն՝ Զերանց նմանութիւն բերէ տեսիլն: Եւ ուս[ու]մնական սգաստութիւն տուաւ նմա, յորժամ յանդունդս ի ձմեռնահին ժամանակին բայացեալ կայանա, պուծացեալ պաղէ թանձրութիւն մարմնոյն և ազդիհութիւն ի կակուղ ներքին փորոտիսն խորհի, հոգա դիմել ի հարաւակողմ զկնի արեգականն, զի երկայն ճանապարհ կա առաջի: Հանցեալ յարուեստ նաւավարաց, զի կանգնեն ի նաւին սինս// բարձունս և հաւասար նմին խոտորնակ միւս և սփայտ և ի խաչանն հեծանսն պրկեն զլայնութիւն և զերկայնութիւն առազաստին ընդգրկեալ՝ արգելում ի ներքս զբազմութիւն հողմոյն արագութեամբ դիրաւ զծովային ուղեգնացութիւնն երթալ՝ ուր կամիցին: Ըստ նմին նմանութեան կանգնէ և սա զիւր զմեծ մարմինն՝ բարձրագոյն ևս քան զնաւացն, յայնէ, սփռէ զտոտունն և ընդգրկեալ արգելու զաստկութիւն հող//մոյն առաւել քան զառազաստիցն և դիմեալ հասանէ լեռունացեալ մարմնովն ի տեղիսն ուր կամիցի երթալ: Եւ քանզի գոն ի ծովու կըղզիք բարձունք քան զջուրսն՝ ի վեր ունին զբոյսս խոտոց և զբերս ծառոց, ուր և մարդիկ արարին զբնակութիւն: Գոն կղզիք և որ ընդ ջրովըն են և են լերինք մեծամեծք: Եւ քանզի անօսք է ջուրն ի վերայ կղզեացն և ջերմագոյն է յարեգակնէ, յայսր վերայ երթեալ տարած//է զինքն և ջեռուցեալ զձմեռնահին հովութիւնն, խաղա, շրջի, խոպալով խուջապէ զամենայն բնութիւն ծովահն գետնոց, շնչէ, փողնչէ, փայլատակունք ճալթեն յընգացն և աստեղաց ցոլմունս արձակեալ յաչացն երկին և պարանն շրջելով զծովահն ջուրն ընդ իւրեաւ գալարէ ի վեր փրփրացեալ ի նմանութիւն կատասի, որ եղաւ ի վերայ խրատի: Ծօծի, ճեմի ընդ ատակս անդընդոց, ահ և դողումն ունի զամենայն ծով//ահն լողակսն. սարսեալք և թագուցեալք: Իբրև և յիշխան առաջնորդ է: Քանզի ասացաք վերագոյն թէ ոտս ունի իբրև զցամաքահն անասուն և գլուխ գազանի յորում ականջ քաջատանք ժողովմէ հասանէ յեզր ծովուն: Թէպէտ և ոչ զբոլոր զինքն կարէ տալ ցամաքին, սակացն ոտիւքն չափ արտաքս ելեալ ծածկէ զպրտուկ գեղեգն և զկնին թէ ծառք ևս մեծամեծք // մերձ ի ծովն իցեն, ծածկին ընդ ստուերսն նորա: Դարձեալ շարժեալ շրջեալ ի նոյն անդունդս խորոցն խառնի: Քանզի բազմակոյտ մարմնովն թանձրութիւն մարմնոյ պատեալ է, որ զօդս անքակ և անպահիս պահէ: Վասն այսորիկ նմանեցաւ «կողքն և ողունքըն պղնձոյ և երկաթոյ»², ուր ոչ ազդէ բաղիստր և ըրբմաքաւ: Այլ զբազմութիւն նետից և զսուր տէգ՝ նիզակաց խոտոյ և յա//րդի նմանեցոյց, և անպարտելի զօրութեամբն աներկել է ի ջրայնոց և ի ցամաքայնոց: Եւ ծնունդ է ջրահն առաջին արարչական բանին, որ ասէ. «Բ[ը]խեցեն ջուրք գետուն կայտառ շունչ կենդանի»³ և խաղալիկ է

¹ Յովք Խ 10:² Հմմտ. Յովք Խ 18:³ Ծննդոց Ա. 20:

- արդար և իմանալի գոյացութեանն, որ ի վերայ օրոց⁴ կամօք ի վայր եկեալ՝ արար բնակութիւն ի ջուրս և ի ցամաքի: Եւ յիրաւի ասեն Աստուծոյ⁵ և ինձ գործք պատրաստեալ է: Յորժամ հող//այծիմքս և ջրածիմք սո հաւարակ հրաւերք լիցին, զի յորժամ ցամաքայնիքս յանդիմանեաց զՅոր, որոց տեղեակ էր յոյժ զարմացեալ ընդ արմաւ կէտոսիս, այս ոչ էր տեղեակ Յոր, թէպէտ և լուեալ էր լընգերակցաց իւրոց, այլ ոչ այսպէս յարարչէ հաւատարիմ պատմութիւն: Վասն այսորիկ ասէ. «Ոչ տեսեալ քո զնա և ոչ ի վերայ բանիցս ասացելոց զարմացար⁶»: Ահա յայտնի եղև ուր աս//ացին գիրք զվիշապտ՝ անուն ահաւոր մեծութեան: Եւ կամակոր նենգութեամբ ի մահաբեր թիւնիցն, որպէս և Դաւիթ ասէ զնոյն զսա զայս զագան. «Վիշապն զոր ստեղծեր խաղա[ւ] նովա»⁶ և զկամակոր թագաւորն Եգիպտոսի որ օձաձև բանի խօսէր ընդ Մովսիսի և ընդդիմաբանութեամբ հանդերձ խորհրդակից իշխանօքն. «Դու փշրեցեր զգլովս վիշապին ի ջուրս զվարաւոնի և ետոր զերկիրն կերակոր զօր//ացն Եթոպիայ»⁷, որ ի բառնալ թագաւորութեանն նորա գրեցաւ Եգիպտոս Եթոպիայ: Սոյնպէս և Եսաիաս մարգարէ հայեցաւ ի նախասնամութիւնն Աստուծոյ, զի թէպէտ և դառնացող էր ժողովուրդն, գթաց ի զաւակն Աբրահամու, եկեալ Սինիքերիմ արքա լիզաջինջ կամեր սունել զԵրուսաղէմ: Առաքեաց հրեշտակ բարկութեան և եհար սատակեաց զբազմութիւնն զօրաց նորա և համբաւ Աստուծոյ⁸ կոծ եղեալ ի հեռաստ//անէ տազնապեցաւ յիւր աշխարհ փախչէր. նախատեաց զնա մարգարէն ասելով. «Օձ և վիշապ և կամակօր միանգամայն»⁸ վիշապ, զի գոչելով գայր ի վերայ, և օձ, զի սողելով փախչէր և քանզի գնացք օձի կամակոր են այլ ընդ այլ երթեալ որոյցն զաստուածախն անցն պատմէր, յորմէ զայրացեալ որդիքն հարին սատակեցին առաջի սուտ աստուածոցն, որպէս և բազում յայլ տեղիս գտցես զվ//իշապտ անուն, զի դրական է և փոփոխելի և ոչ բնութեան:

⁴ Հմմտ. Յովք Խ 14:

⁵ Յովք Խ 28:

⁶ «Ջեռագրում» ալ (ստանց հապավման նշանի):

⁶ Սաղմ. ԾԳ. 26:

⁷ Սաղմ. ԼԳ. 14:

⁸ Եսայի ԻԷ 1:

